

Hann skilur munin men dylur hann

Í neyðini lögmaður kom sær í ta hann bragðliga ritaði undir sáttmála við norska Hallstein Rasmussen, hevur hann roynt vanligu umferingarnar um at tað vóru vit undanfarnu samráðingarnar, sum høvdu telvað so illa at vit høvdu skuldina av, at Hallstein setti hann mál í øðrum leiki aftaná at hann yvirtók talvið.

So ringa móttøku hesin sáttmáli fekk beinanvegin frá honum frættist, mátti okkurt gerast fyrri at rora ein sáttmálatekniskan og lögfrøðsligan vavgreyt við lögnum próvførslum, sum skuldu frígera ábyrgdarmannin.

Hetta eydnaðist kortini ikki, tí hvørki føroyskir rækjumenn, føroysk pressa, føroyskir andstöðupolitikkarar ella samgongumenn Paula Ellefsens góðtøku tær sjóforkláringer, sum fylgdu við aftaná heimkomuna.

Nú fer hesin sáttmáli aftur við borðinum uttan parlamentariskar avleiðingar fyrri sitandi samgongu hóast snuddir hon hevur fingið — eisini eftir innanhýsis hogg — tykjast meinir. Serliga hava summir fólkafloksmenn barst imóti at góðtaka sáttmálan.

Teir siga seg als ikki góðtaka undanfærslurnar, men grundgeva samtykt sína við, at teir vilja ikki taka avleiðingar av samgongusliti, og eru tí bundin av teirri avtalu leiðari teirra hevur gjørt.

Altjóðrættslig fløkja

Tað er einki nýtt at Pauli Ellefsen í tjaki halar ymskilt altjóðrættsligar ellubitar og sjálvsmtögnir upp úr fíkkuni tá á stendur.

Hvor minnst ikki tann føroyska partin av donskum kvotum í t.d. bretskum sjógvi ið skuldi nøkta allan føroyskan veiðutævi, eisini aftaná fiskimarksflytingarnar og eisini aftaná at Norðsjógvurin var byttur í fyra partar ímillum Noreg, Danmark, Bretland og nokur EEC-lond, meðan umsitingin av fiskiveiðuni í trimum av hesum portum lá í Brussel.

Hetta skuldi vera istaðin fyrri tær kvotur føroyingar sjálvir kundu

vinna sær í samráðingum. Samráðingar skuldu føroyingar ikki føra, men danir.

Okkara partur av donskum kvotum í Barentshavinum, Eystursjónum, norskum parti av Norðsjónum, undir Íslandi og við eysturstrond Ameriku hevði nokk verið soltin, eins og hann hevði verið tað í bretskum sjógvi.

Slikar hundakynstir kundu eisini verið gott at tikið til um Noregssáttmálan nú hann bleiv so herskin at svølga. Hetta varð tí eisini roynt.

Toskur, lodna, rækjur og gamlir sáttmálar vóru tí koyrd í ein pott og við einum neva av friðingartiltekum, höttanum frá Hallsteini og gislatøku av saltfiskatrolarum rørt til ein vavgreyt har 6-7 norsk fiskiloyvi og nakað av tokutalu um Svalbardtraktatina fóru í til kryddari.

Men «den gik ikke», tí føroysk pressa lat seg ikki lumpa, rækjumenn lótu seg ikki lumpa, andstöðan var vakin og nakrir fólkafloksmenn vaknaðu eisini við kaldan drey.

Nú hesir hava fingið lyfti um, at landsstýrið nokk skal siga frá í Noregi, at vit hava varnast lumping teirra, og at vit í 1984 fyrri sáttmálabrot teirra skulu hava minst 1 — eitt — rækjulofti afturat, kunnu teir setast at durva aftur.

Soleiðis fór hetta høvi til at fáa endursamráðingar um Noregssáttmálan í lag fyrri skeyti.

Toskur, lodna, rækja ikki sama mál

Undir fleiri viðgerðum á tingi og nú aftur 24. mars í Dimmu visir Pauli Ellefsen til, at føroyingar í 1979 hava góðtikið at toskurin við Svalbard er við í sáttmálanum og at lodna fyrri so vitt eisini kom við hetta ár. Tað er orsökkin til at rækjuloftiugu avmarkast eftir norskum ynski í 1983.

Hóast Pauli Ellefsen veit, at hetta er ikki sannleikin um hesi mál, dylir hann tað, og hann lelst um er eingin munur á fortreytnum fyrri at hesi try fiskaslógini skulu við í sáttmálan.

Toskurin

Toskurin er stovnur, ið

kann veiðast um alt Barentshavið, men skal hann veiðast lönandi er neyðugt at sleppa inn á norskt og sovjetiskt øki, tá rækkur óavmarkað veiða við Svalbard ikki.

Avmarkan av toskaveiðu í Barentshavinum er ikki ikomin í 1979, heldur ikki avmarkan við Svalbard.

Vit fingið í januar 1975 part í altjóða sáttmála um toskaveiðuna, sum gav føroyingum eina kvotu uppá 11.000 tons samanlagt á øllum Barentshavsleiðum — herundir Svalbardleiðinum.

Tá fiskimarkini vóruð útflið í 1977 royndu norðmenn og russar at kanna sær allan stovnin sum ogn teirra aleina og átóku teir sær høvuðsábyrgdina av at áseta veiðureglur og hægst loyvda veiðu — so kallað TAC.

Hetta gekk kortini — m.a. orsakað av Svalbardtraktatini — ikki. Teir byttu tí toskin á norskum og russiskum øki sínámillum og gjørdur avtalu um, hvat hvør teirra kundi atla «tríðjalondum».

Toskin við Svalbard byttu teir eisini, men settu 8000 tons til viks til aðrar at veiða. Tá hesi vóru veidd skuldu teir royna at steiga veiðuni. Fyri at rækka hesum ásetti Noreg «Fiskevernszone» um Svalbard.

Saltfiskatrolarar okkara høvdu í 78/79 ongan áhuga fyrri at veiða við Svalbard og als ikki áhuga fyrri at kappenna við aðrar eftir einum litlum parti av hesum 8000 tonsum.

Hinvegin høvdu føroyingar áhuga fyrri at varðveita 10.—12.000 tons av botnfiski við Noreg, men tá okkara veiða fyrri meginpartin var toskur, var eyðsæð, at vit máttu rinda norðmonnum munandi fleiri tons av brosmu, longu og upsa við Føroyar, skuldi javnviga.

Hetta lat seg ikki gera praktiskt ella politiskt.

Funnið varð tí uppá, at norðmenn skuldu royna at steiga veiðuni eftir teimum 8000 tonsunum við Svalbard aðrenn uppfiskað var, soleiðis at nokur tons vóruð goymd føroyingum, — í 1979 vóru tað 750 tons — á hendan hátt høvdu vit framvegis somu veiðu í Barentshavinum uttan at noyðast at geva norðmonnum

25—30% meira av brosmu longu og upsa.

Her varð v.o.o. ikki goldið fyrri toskin við Svalbard, tvørturímóti tí fyrri at undirstrika hetta tryggjaði vit okkum ein javna har føroyingar fingi 12.000 tons av botnfiski imóti 11.500 til norðmenn.

Hetta varð endurtikið ár eftir ár, og hevði Pauli Ellefsen gjørt sær tann ómak at lisið undanfarnar sáttmálar og fundarfarsagnir, visti hann, at vit noktaðu at rinda fyrri tosk við Svalbard, men góðtøku ein ávisan norskan rætt til at fremja eftirlit í «Fiskevernszonen», m.a. við at siga, at teir kundu steiga øðrum tá 750 tonsini vóru eftir.

Hetta hevði politiskan áhuga fyrri norðmenn, men eisini fyrri okkum, tí vit ynsktu skipaði viðurskifti við eftirliti, uttan tó at góðtaka norskan yvirvaldsrætt.

Skjøl frá samráðingunum 15. og 16. mars 1979 í Oslo og 7. januar 1980 í København vátta hetta, samstundis sum tey vátta, at føroyingar ikki vildu rinda fyrri tosk av russiskari kvotu veiddan í norskum sjógvi. Á skjali 3 frá samráðingunum 15. og 16. mars 1976 er uppsett ein javnvágssrokning, har veiðuvirðið er umrøkt við toskatons. Hendan talva sýnir, at føroyingar fingi 10.560 toskatón á norskum landgrunni og 920 tons við Svalbard, meðan virðið av norsku kvotuni við Føroyar var 9200 toskatons. T.v.s. at bert á landgrunnum fingi vit 1.360 tons meira og tí tey 920 tonsini uttan endurgjald.

Hinvegin var tað ongan tíð so, at norðmenn og føroyingar alment nýttu slik tøl, tí eingin okkara ynskti eina millimeturjavnvág, tí hon er bert nakað verd um tonsini kunnu veiðast (j.v. 50.000 tons av idnaðarfiski óveidd í Norðsjónum).

Frá fyrsta degi var semja um, at javnvágin skuldi liggja har hon dugnaði portunum frægst, og soleiðis at ein ávegis javnvág fekt í botnfiski og ein ávegis javnvág fekt í idnaðarfiski alt eftir hvat portunum tørvaði og ein megnaði at lata.

Toskurin við Svalbard hevur sostatt eina serstöðu og hann var longu frá 1975 partur av einum

Atli Dam, formaður í javnaðarflokkinum skriar:

reguleraðum stovni.

Lodnan

Við lodnuni er eitt seindur øðrvísi, hon ferðast í Svalbardøki, altjóðaøki, norskum, gráum og sovjetiskum øki, men ikki eftir sama mýnstri hvørt ár. Heldur ikki var hon avmarkað aðrenn fiskimarksflytingarnar og vit áttu litla søguliga roynd.

Tó høvdu vit til Nordglobal veitt lodnu í altjóða øki. Vit vildu tí eiga part í samlaða lodnustovninum í Barentshavinum — og ikki ávisan part í norskum øki, sovjetiskum ella øðrum. Hendan part — ella hesa akti — vildu vit hava hóast norðmenn og russar høvdu kanna ósær allan stovnin. Afturfyri vildu vit áleggja okkum reguleringar tá slikar komu og teir vóru við til at áleggja sær sjálvum tær.

Valið stóð sostatt ímillum fria veiðu í altjóða øki ella reguleraða veiðu í øllum Barentshavinum.

Øil minnst tað harða hoyggið vit høvdu at draga fyrri at fáa hendan part — hesa akti — sum norðmenn vildu forða okkum at fáa. Teir gingi so vitt, at teir aftanfyrri bak okkara fingi avtalu í lag við russar, sum bannaði teimum at lata føroyingum lodnu.

Vit sprongdu hesa avtalu og fingi eina akti uppá 25.—50.000 tons í

hesum stovni. Vit rindaðu nakað av svartkjafti afturfyrri, men góðtøku ongar aðrar avmarkingar enn tær, at bert ein ávisur partur kundu veiðast sum vetrarlodna á norskum landgrunni.

Vit søgdu eisini at vit bardust fyrri hesum væl vitandi, at fyrri fyrst var meginparturin av lodnuni — eins og partur av sovjetiska toskinum — pappirfiskur, men at vit framdu eina iløgu í framtíðina.

Hetta spottaðu sambandsmenn okkum fyrri, og atkvøddu teir tí ikki fyrri sovjet-sáttmálanum í fleiri ár. Fingut eir vilja sín tá, var eingin saltfiskeveiða í Barentshavinum idag, tí sum kunnugt lata russar okkum nógv tann størsta partin av toskinum.

Idag veiða vit eisini meginpartin av lodnuni hóast hetta landsstýrið er gingið við til, at norðmenn skulu stýra hesi veiðu okkara.

Kortini hevur lodnan eina heilt aðra støðu í sáttmálanum enn toskurin.

Rækjurnar

Rækjurnar skulu bert veiðast í Svalbardøkinum og fyrri ein litlan part sovjetiskum øki. Svalbardøkið er altjóða øki, og hóast vit góðtaka ávisan norskan eftirlitsrætt, er eingin orsök til einvissa avmarking av føroyskari